

Sygn. akt I ACa 488/20

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 maja 2021 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Agnieszka Jurkowska-Chocyk
Sędzia:	SA Jerzy Nawrocki (spr.)
Sędzia:	SA Mariusz Tchórzewski
Protokolant	sekretarz sądowy Dorota Twardowska

po rozpoznaniu w dniu 11 maja 2021 r. w Lublinie na rozprawie

sprawy z powództwa B. P. (1), B. P. (2), M. J., W. P., K. K.

przeciwko (...) S.A. w W.

z udziałem interwenienta ubocznego D. M.

o zapłatę

na skutek apelacji powodów od wyroku Sądu Okręgowego w Lublinie

z dnia 31 marca 2020 r. sygn. akt I C 511/16

I. zmienia częściowo zaskarżony wyrok w ten sposób, że:

1. w punkcie I podwyższa zasądzone na rzecz B. P. (1) zadośćuczynienie pieniężne do kwoty 125 000 (sto dwadzieścia pięć tysięcy) zł;
2. w punkcie II podwyższa zasądzone na rzecz B. P. (2) zadośćuczynienie pieniężne do kwoty 125 000 (sto dwadzieścia pięć tysięcy) zł;
3. w punkcie III podwyższa zasądzone na rzecz M. J. zadośćuczynienie pieniężne do kwoty 55 000 (pięćdziesiąt pięć tysięcy) zł;
4. w punkcie IV podwyższa zasądzone na rzecz W. P. zadośćuczynienie pieniężne do kwoty 95 000 (dziewięćdziesiąt pięć tysięcy) zł;
5. w punkcie V podwyższa zasądzone na rzecz K. K. zadośćuczynienie pieniężne do kwoty 55 000 (pięćdziesiąt pięć tysięcy) zł;

6. w punkcie VI zasądza od pozwanego (...) Towarzystwa (...) Spółki Akcyjnej z w W. na rzecz powodów B. P. (1) i B. P. (2) po 25 000 (dwadzieścia pięć tysięcy) zł na rzecz każdego z nich z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 9 sierpnia 2019r. tytułem odszkodowania za znaczne pogorszenie sytuacji życiowej, a w pozostałej części oddala powództwa;

7. punkty VII, VIII, IX, X i XI zmienia w ten sposób, że w ich miejsce w punkcie VII zasądza od pozwanego (...) Towarzystwa (...) Spółki Akcyjnej w W. tytułem zwrotu kosztów procesu na rzecz:

a) B. P. (3) 13 967 (trzydzieści tysięcy dziewięćset sześćdziesiąt siedem) zł;

b) B. P. (2) - 13 950 (trzydzieści tysięcy dziewięćset pięćdziesiąt) zł;

c) M. J. i K. K. - po 9 950 (dziewięć tysięcy dziewięćset pięćdziesiąt) zł;

d) W. P. – 11 950 (jedenaście tysięcy dziewięćset pięćdziesiąt) zł;

8. punkt XII orzeczenia oznacza jako punkt VIII i zmienia go w ten sposób, że nakazuje ściągnąć na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Lublinie od pozwanego (...) Towarzystwa (...) Spółki Akcyjnej w W. 5 245,67 zł (pięć tysięcy dwieście czterdzieści pięć, 67/100) zł tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych;

II. oddala apelacje powodów w pozostałej części;

III. tytułem zwrotu kosztów procesu poniesionych przez powodów w postępowaniu apelacyjnym, zasądza od pozwanego (...) Towarzystwa (...) Spółki Akcyjnej z w W., na rzecz: B. P. (3) i B. P. (2) po 8050 (osiem tysięcy pięćdziesiąt) zł na rzecz każdego z nich; M. J. i K. K. po 3 700 (trzy tysiące siedemset) zł na rzecz każdej z nich; W. P. 7050 (siedem tysięcy pięćdziesiąt) zł.

I ACa 488/20

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 31 marca 2020 roku Sąd Okręgowy w Lublinie po rozpoznaniu sprawy z powództwa B. P. (1), B. P. (2), M. J., W. P. i K. K. przeciwko (...) Towarzystwu (...) Spółce Akcyjnej w W. przy udziale interwenienta ubocznego po stronie pozwanej – D. M. o zadośćuczynienie zasądził od pozwanego tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznana krzywdę:

- na rzecz powódki B. P. (1) i B. P. (2) po 55 000 złotych

- na rzecz powoda M. J., W. P., K. K. po 35 000 złotych, w każdym przypadku z ustawowymi odsetkami od dnia 17 grudnia 2015 roku do dnia 31 grudnia 2015 roku oraz ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 roku do dnia zapłaty.

Oddalił powództwo w pozostałej części.

Tytułem zwrotu kosztów procesu zasądził od pozwanego na rzecz:

- B. P. (1) 3 270,74 zł,

- B. P. (2) 3 270,74 zł,

- M. J. 1 871,72 zł,

- W. P. 1 391,70 zł,

- K. K. kwotę 1 871,72 zł.

Nakazał ściągnąć na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Lublinie tytułem niewiszczonych kosztów sądowych: od pozwanego 1 626,16 zł zaś od każdego z powodów z zasądzonych na ich rzecz w punktach I – V wyroku roszczeń po 723,90 zł .

Apelację od tego wyroku wnieśli powodowie, którzy zaskarżyli wyrok w części tj. w zakresie punktu VI, VII, VIII, IX, X, XI, XII ppkt b, czyli w zakresie oddalającym powództwo w zakresie następujących roszczeń:

1. B. P. (1):

a) co do kwoty 80.000 zł tytułem zadośćuczynienia wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 17 grudnia 2015r. do dnia 31 grudnia 2015r. oraz ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016r. do dnia zapłaty,

b) co do kwoty 25.000 zł tytułem odszkodowania za znaczne pogorszenie sytuacji życiowej powódki na skutek śmierci męża wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od 31 dnia od dnia doręczenia pozwanemu odpisu pisma pełnomocnika powodów z dnia 5 lipca 2019r. do dnia zapłaty.

2. B. P. (2):

a) co do kwoty 80.000 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 17 grudnia 2015r. do dnia 31 grudnia 2015r. oraz ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016r. do dnia zapłaty,

b) co do kwoty 25.000 zł tytułem odszkodowania za znaczne pogorszenie sytuacji życiowej powoda na skutek śmierci ojca wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od 31 dnia od dnia doręczenia pozwanemu odpisu pisma pełnomocnika powodów z dnia 5 lipca 2019r. do dnia zapłaty.

3. M. J. co do kwoty 60.000 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 17 grudnia 2015r. do dnia 31 grudnia 2015r. oraz ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016r. do dnia zapłaty.

4. W. P. co do kwoty 80.000 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 17 grudnia 2015r. do dnia 31 grudnia 2015r. oraz ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016r. do dnia zapłaty

5. K. K. co do kwoty 60.000 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 17 grudnia 2015r. do dnia 31 grudnia 2015r. oraz ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016r. do dnia zapłaty (punkt VI wyroku).

Ponadto powodowie zaskarżyli wyrok w części rozstrzygającej o kosztach procesu i kosztach sądowych.

Powodowie zarzucali Sądowi Okręgowemu:

1. naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na treść rozstrzygnięcia, tj. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez wybiórczą, a przez to dowolną ocenę zebranego w sprawie materiału dowodowego, polegającą na pominięciu przez Sąd dowodu ze złożonych do akt sprawy zdjęć rodziny powodów, który to dowód potwierdza istnienie szczególnych więzi i relacji w rodzinie powodów, więzi i relacji, których nie można uznać za standardowe i normalne, natomiast z pewnością są to więzi ponadprzeciętne i wyjątkowo silne;

2. błąd w ustaleniach faktycznych, który miał wpływ na treść rozstrzygnięcia polegający na ustaleniu przez Sąd, że „relacje powodów ze zmarłym K. P. (1), mimo oczywiście pozytywnego i zażyłego charakteru, nie wykraczały poza ramy standardowych, a zarazem naturalnych relacji”, podczas gdy zebrany w sprawie materiał dowodowy uznany przez Sąd za wiarygodny tj. przede wszystkim zeznania świadków i wyjaśnienia powodów, które to dowody znajdują także potwierdzenie w treści opinii psychologicznych potwierdzając, że relacje powodów ze zmarłym K. P. (1) na tle innych rodzin były wyjątkowo bliskie i zażyłe; K. P. (1) poświęcał rodzinie każdą wolną chwilę, rodzina spędzała wspólnie czas nawet na pracy. Powódki M. J. i K. K., mimo opuszczenia rodzinnego domu i założenia własnych rodzin, nadal

miały bardzo bliskie i zażyłe relacje z ojcem, które nie uległy rozluźnieniu. Niezwykle emocjonalne zeznania świadków i wyjaśnienia powodów potwierdzają, że na tle wielu innych „typowych” rodzin, rodzinę Państwa P. należy stawiać jako wzór, a ich relacje i częstotliwość wspólnego spędzania czasu, przy obecnym tempie życia społeczeństwa wręcz za niespotykane.

3. błąd w ustaleniach faktycznych, który miał wpływ na treść rozstrzygnięcia polegający na ustaleniu, że zebrany w sprawie materiał dowodowy nie pozwala uznać, że sytuacja powodów B. P. (1) i B. P. (2) uległa znacznemu pogorszeniu, co skutkowało oddaleniem powództwa w zakresie roszczenia o odszkodowania z tytułu znacznego pogorszenia sytuacji życiowej w/w. powodów, podczas gdy już w treści uzasadnienia wyroku w części, w której Sąd dokonuje ustaleń faktycznych odnoszących się do w/w. powodów zawarto okoliczności uznane przez Sąd za udowodnione, które potwierdzają znaczne pogorszenie się ich sytuacji życiowej:

a) odnośnie powódki B. P. (1): brak pomocy ze strony męża m.in. w zakresie leczenia (dowożenia do lekarzy w związku z chorobą nowotworową i koniecznością stałych kontroli), pomocy w gospodarstwie domowym, opiece nad małoletnim jeszcze powodem B. P. (2), prowadzenie na potrzeby domowników produkcji rolnej m.in. uprawy ziemniaków, podjęcie leczenia psychiatrycznego po śmierci męża z uwagi na utrzymujące się zaburzenia adaptacyjne i depresyjne, które to zaburzenia, a i w konsekwencji ich leczenie znacznie wpłynęły na aktywność życiową powódki, niepewność i obawy o przyszłość, szczególnie, gdy najmłodszy syn usamodzielniał się i wyprowadził z domu,

b) odnośnie powoda B. P. (2): brak pomocy i wsparcia ze strony ojca, brak codziennej opieki, wychowania przez ojca, niepewność przyszłości z uwagi na brak wsparcia finansowego co do dalszej edukacji i wejścia w dorosłe życie.

4. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. 446 § 4 k.c. poprzez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że stan emocjonalny powodów, długotrwałość przeżywania żaloby, rozmiar pozostałych zaburzeń adaptacyjnych nie ma dominującego znaczenia przy ustalaniu zadośćuczynienia, a wyłącznie charakter pomocniczy i dodatkowy, w sytuacji gdy powyższe okoliczności są istotne dla prawidłowego ustalenia sumy odpowiedniej, co w konsekwencji doprowadziło do zasądzenia na rzecz każdego z powodów zadośćuczynienia w rażąco niskiej wysokości,

5. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. 446 § 3 k.c. poprzez jego błędne zastosowanie, a w konsekwencji nieuwzględnienie roszczenia w zakresie odszkodowania za znaczne pogorszenie sytuacji życiowej powodów B. P. (1) i B. P. (2), w sytuacji gdy okoliczności faktyczne niniejszej sprawy uzasadniały uwzględnienie powyższego roszczenia w całości.

Apelujący wnosili o zmianę zaskarżonego wyroku i:

1. zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki B. P. (1):

a) dodatkowej kwoty 80.000 zł tytułem zadośćuczynienia wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 17 grudnia 2015r. do dnia 31 grudnia 2015r. oraz ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016r. do dnia zapłaty,

b) kwoty 25.000 zł tytułem odszkodowania za znaczne pogorszenie sytuacji życiowej powódki na skutek śmierci męża wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od 31 dnia od dnia doręczenia pozwanemu odpisu pisma pełnomocnika powodów z dnia 5 lipca 2019r. do dnia zapłaty,

2. zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda B. P. (2):

a) dodatkowej kwoty 80.000 zł tytułem zadośćuczynienia wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 17 grudnia 2015r. do dnia 31 grudnia 2015r. oraz ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016r. do dnia zapłaty,

b) kwoty 25.000 zł tytułem odszkodowania za znaczne pogorszenie sytuacji życiowej powoda na skutek śmierci ojca wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia 31 dnia od dnia doręczenia pozwanemu odpisu pisma pełnomocnika powodów z dnia 5 lipca 2019r. do dnia zapłaty,

3. zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki M. J. dodatkowej kwoty 60.000 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 17 grudnia 2015r. do dnia 31 grudnia 2015r. oraz ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016r. do dnia zapłaty;

4. zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda W. P. dodatkowej kwoty 80.000 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 17 grudnia 2015r. do dnia 31 grudnia 2015r. oraz ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016r. do dnia zapłaty,

5. zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki K. K. dodatkowej kwoty 60.000 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 17 grudnia 2015r. do dnia 31 grudnia 2015r. oraz ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016r. do dnia zapłaty,

6. zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów zwrotu kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego świadczonego przez profesjonalnego pełnomocnika za I i II instancję, według norm przepisanych wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się orzeczenia w niniejszej sprawie do dnia zapłaty.

Ponadto wnosili o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z dalszej dokumentacji z leczenia powodów B. P. (1) i B. P. (2), na okoliczność ustalenia rozmiaru krzywdy powodów, konieczności kontynuowania leczenia psychiatrycznego przez powoda w związku ze śmiercią K. P. (1). Wskazali, że dokumentacja ta nie mogła być złożona do akt sprawy na wcześniejszym etapie postępowania.

Sąd Okręgowy ustalając wysokość należnego powodom zadośćuczynienia za doznaną krzywdę oraz oddalając roszczenie odszkodowawcze powodów B. P. (3) i B. P. (4) ustalił i zważył co następuje:

W dniu 27 września 2015 roku zmarł K. P. (1) wskutek obrażeń doznanych w wypadku komunikacyjnym, który miał miejsce 18 września tego roku. Zmarły był mężem B. P. (3) i ojcem powodów.

Sprawca wypadku D. M. został skazany prawomocnym wyrokiem z dnia 27 kwietnia 2017 roku za popełnienie przestępstwa wyczerpującego dyspozycję art. 177 § 2 k.k. w zw. z art. 178 § 1 k.k. oraz art. 178a § 1 k.k. W wyroku skazującym Sąd orzekł również na rzecz B. P. (1), W. P. i B. P. (2) nawiązki w wysokości po 15 000 zł .

K. P. (1) w dacie zdarzenia miał 55 lat. Od 32 lat pozostawał w związku małżeńskim z powódką B. P. (1). Mieli czworo dzieci. W dniu śmierci ojca B. P. (2) ukończył 12 lat, W. P. – 18 lat, M. J. – 30 lat, natomiast K. K. – 31 lat.

K. P. (1) i B. P. (1) stanowili zgodne małżeństwo.

Od 1999 roku powódka choruje na nowotwór, przeszła wówczas pierwszą operację i chemioterapię, od tamtej pory pobiera rentę. Kolejne operacje oraz cykl chemioterapii przeszła w 2012 roku. Mąż wspierał ją wówczas w chorobie, troszczył się o nią, woził ją na chemioterapię i do lekarzy, pomagał jej w codziennych obowiązkach i w wychowywaniu dzieci.

Poszkodowany był głównym żywicielem rodziny. Pracował jako magazynier w spółce w kopalni (...), w ośmiogodzinnym systemie pracy, od godziny 6 do 14. Dodatkowo zajmował się rolnictwem, m.in. uprawiał ziemniaki. Hobbystycznie wyrabiał meble ogrodowe dla członków rodziny oraz sanie i wozy z drewna, hodował konie, jak również jeździł na wystawy koni do J. oraz na wystawy maszyn rolniczych, na które zabierał dzieci. Z synami – jeździł na mecze, wspólnie majsterkowali, interesowali się motorami, zabierał ich na wyprawy do lasu w zimie. Całą rodziną spędzali wszelkie święta i uroczystości rodzinne, jeździli wspólnie na wycieczki rowerowe i wyjeżdżali na wspólnie wakacje, również po usamodzielnieniu się najstarszych córek. Ostatnia rodzinna wycieczka do S. odbyła się w listopadzie 2014r.

Powódki M. J. i K. K. założyły własne rodziny i wyprowadziły się z domu rodzinnego odpowiednio 5 i 4 lata przed śmiercią ojca. Zamieszkały jednak w niedalekiej odległości ok. 3 km od rodziców, utrzymywały z nimi stałe kontakty i odwiedzały ich w każdy weekend. Pozostawały w dobrych relacjach z ojcem, który wspierał je w podejmowaniu wszelkich decyzji i udzielał powódce M. J. pomocy w budowie domu.

Powód W. P. wyprowadził się z domu rodzinnego w czerwcu 2019 roku i zamieszkał w O.. Nadal utrzymuje jednak stały kontakt telefoniczny z matką i bratem i regularnie ich odwiedza, podobnie jak powódki M. J. i K. K. oraz jej sąsiedzi i znajomi.

Powodowie byli świadkami wypadku. Mimo upływu czasu nadal nie pogodzili się oni z jego śmiercią, odczuwają tęsknotę za nim, brakuje im rozmów z nim, jego obecności i wsparcia. Często go wspominają. Regularnie odwiedzają jego grób.

W dniu 19 października 2015 roku B. P. (1) zgłosiła się do (...) Publicznego Szpitala (...) Kliniki (...) przy ul. (...) w L.. Zamartwiała się, miała zaburzenia snu, natrętne myśli. Stwierdzono objawy nerwicowe, zaburzenia snu, lęk, niepokój, napięcie i bóle brzucha przy zdenerwowaniu. Podjęto farmakoterapię. Powódka pozostaje pod opieką (...) i przyjmuje leki.

Obecnie powódka mieszka wyłącznie z najmłodszym synem B. P. (2). Odwiedza ją córka M. J.. Dzieci wspierają matkę.

W. P. przejął część obowiązków ojca w gospodarstwie. Pomagał młodszemu bratu w nauce i opiekował się nim.

Między powódką B. P. (1) a zmarłym mężem istniała silna więź emocjonalna o stałym charakterze. W wyniku jej zerwania wystąpiły u niej zaburzenia emocjonalne o ostrym przebiegu w postaci intensywnego kryzysu psychicznego, który trwa u niej nadal i przejawia się w postaci utraty motywacji do działania oraz braku energii witalnej. Do chwili obecnej utrzymują się u niej ponadto trudności przystosowawcze oraz permanentne stany depresyjne i trwałe obniżenie nastroju, jak również objawy charakterystyczne dla zespołu stresu pourazowego oraz objawy przewlekłego stanu depresyjnego, których całkowite ustąpienie nie wydaje się prawdopodobne, również z powodu jej somatycznego stanu zdrowia. Doświadczą także dysfunkcji w sferze emocjonalnej w postaci umiarkowanej – nie posługuje się ona bowiem konstruktywnymi strategiami adaptacyjnymi do nowej sytuacji życiowej. Ma poczucie krzywdy. Odczuwa żal, przygnębienie, poczucie osamotnienia, pustki uczuciowej i bezradności. Utraciła radość życia.

Z opinii biegłych wynika, że nasilenie objawów psychopatologicznych w trakcie procesu żałoby świadczy o jego powikłanym, a nie naturalnym jego przebiegu – siła negatywnych przeżyć psychicznych, będących skutkiem śmierci męża, wykracza poza normę uznaną za typową dla przebiegu żałoby i nie pozwala uznać ich za charakterystyczny, typowy element jednego z etapów procesu żałoby. Objawy psychopatologiczne utrzymywały się u niej powyżej okresu od 1 do 2 lat po zdarzeniu, a zatem przekraczały przyjęty typowy zakres czasowy jego trwania.

Choroba nowotworowa ujawniona w 2012 roku, nie spowodowała u powódki skutków psychologicznych, które skłoniłyby ją do podjęcia leczenia psychiatrycznego. Skorzystanie z pomocy psychiatry miało miejsce dopiero po śmierci męża i stanowiło jej następstwo. Obecnie stan psychiczny powódki podlega procesowi powolnego powrotu do równowagi emocjonalnej, chociaż stan depresyjny utrzymuje się nadal (opinia biegłej sądowej z zakresu psychologii J. K. (1) dot. powódki B. P. (1) k. 240 – 242, opinia uzupełniająca k. 441 – 442, opinia uzupełniająca k. 493 – 496).

W aspekcie psychiatrycznym, po śmierci męża u powódki B. P. (1) wystąpiły kolejno trzy schorzenia psychiatryczne: zaburzenia adaptacyjne, zaburzenia występujące pod postacią somatyczną oraz epizody depresyjne, wywołujące 10% uszczerbek na jej zdrowiu psychicznym. Dwa pierwsze z tych schorzeń stanowią zaburzenia nerwicowe, natomiast epizody depresyjne posiadają cechy choroby psychicznej. Przeżywana przez nią żałoba nie miała charakteru żałoby fizjologicznej i przybrała formę zaburzeń psychicznych. Skutkowała długotrwałym uszczerbkiem na zdrowiu, a następnie eskalowała w zaburzenia depresyjne. Zaburzenia te były bardzo intensywne i trwają od śmierci męża, aż do chwili obecnej. Najbardziej intensywnie były odczuwane przez 1,5 roku od śmierci męża. Przy kontynuowanym leczeniu farmakologicznym powódka nie wymaga codziennej pomocy osób trzecich. Rokowania co do jej stanu zdrowia psychicznego w przyszłości są niepewne, jednak fakt, iż występujące u niej zaburzenia psychiczne eskalowały, nie rokuje pozytywnie. W okresie przed śmiercią męża, mimo występującej choroby nowotworowej powódka nie wymagała leczenia psychiatrycznego i przyjmowania leków psychotropowych (opinia biegłej sądowej z zakresu psychiatrii E. K. (1) dot. powódki B. P. (1) k. 391 – 404, opinia uzupełniająca k. 560 – 561).

B. P. (2) bardzo źle znosił śmierć ojca, przez pierwsze dwa tygodnie nie chodził do szkoły, większość czasu spędzał w łóżku, bał się spojrzeć w okno, stał się zamknięty w sobie, nie chciał i nadal nie chce rozmawiać o wypadku. Po powrocie do szkoły miał problemy ze skupieniem się na nauce, uskarżał się na bóle głowy i brzucha, prosił matkę by zabierała go ze szkoły. W związku z powyższym w okresie od 19 października 2015 roku do 26 września 2016 roku powód B. P. (2) pozostawał pacjentem (...) Publicznego Szpitala (...) Kliniki (...) przy ul. (...) w L., gdzie odbył łącznie pięć wizyt. U powoda rozpoznano zaburzenia psychiczne będące ostrą reakcją na ciężki stres i zaburzenia adaptacyjne. Wdrożono leczenie farmakologiczne, które kontynuowano przez 18 miesięcy. Powód zaczął pomagać w domu i spotykać się i bawić z rówieśnikami, jednak we wrześniu 2019 roku jego stan psychiczny uległ pogorszeniu i na nowo rozpoczął leczenie farmakologiczne dotychczas stosowanymi lekami.

Z psychologicznego punktu widzenia, w przypadku B. P. (2) śmierć ojca stała się źródłem silnego stresu fizjologicznego i psychologicznego, którego następstwa w jego funkcjonowaniu psychicznym są widoczne do chwili obecnej i ujawniają się w postaci zespołu stresu pourazowego. Powód doświadczał poczucia pustki emocjonalnej, osamotnienia i osierocenia. Powód w zaistniałej sytuacji reagował depresyjnie. Był wycofany, izolował się od grupy rówieśniczej, miał osłabioną motywację i nieadekwatny do wieku spadek sił witalnych.

B. P. (2) nadal wymaga systematycznej terapii i wsparcia psychologicznego co najmniej raz w miesiącu, przez okres co najmniej jednego roku (opinia biegłej sądowej z zakresu psychologii J. K. (1) dot. powoda B. P. (2) k. 234 – 236, opinia uzupełniająca k. 493 – 496).

U powoda wystąpiły kolejne fazy reakcji żałoby, począwszy od zaskoczenia ze stanem odrętwienia, niedowierzaniem, poprzez bolesne poczucie straty z żalem, poczuciem niesprawiedliwości, dolegliwościami somatycznymi, objawami lękowymi, zaabsorbowaniem myślami i wspomnieniami o zmarłym ojcu, aż do akceptacji utraty ojca i zaadaptowania się do dalszego życia. Reakcja ta przebiegała u niego w sposób typowy, jednak z falowymi wahaniami nasilenia doznawanego cierpienia emocjonalnego i psychicznego, które były źródłem pogorszenia jego funkcjonowania społecznego i wymagały leczenia farmakologicznego oraz wsparcia psychologicznego. Zaburzenia te trwały przy tym około 1,5 roku, mieszcząc się w przeciętnym czasie trwania reakcji żałoby i aktualnie nie występują u niego zaburzenia psychiczne mające negatywny wpływ na jego funkcjonowanie.

W aspekcie psychiatrycznym obecnie nie występują u niego negatywne następstwa zaburzeń, które ujawniły się u niego po śmierci ojca i nie doznał on w konsekwencji ich wystąpienia uszczerbku na zdrowiu psychicznym (opinia biegłej sądowej T. T. (1) – specjalisty psychiatry dzieci i młodzieży dot. powoda B. P. (2) k. 363 – 371).

W. P. w dacie wypadku był uczniem 4 klasy technikum elektrycznego. Z ojcem łączyła go głęboka więź emocjonalna. Był on dla niego znaczącym obiektem identyfikacji i odniesienia, a nawet podziwu i admiracji.

W wyniku jego śmierci u powoda pojawiły się intensywne zaburzenia adaptacyjne, które utrzymywały się przez okres ponad jednego roku, zaś doznawane przez niego cierpienia psychiczne spotęgowane były siłą relacji uczuciowej oraz jego młodym wiekiem w chwili jej zerwania, jednak nie korzystał on z pomocy specjalistycznej lekarza psychiatry lub psychologa.

Po śmierci ojca obiektywnie załamała się linia jego życia, co spowodowane było radykalną zmianą planów i aspiracji życiowych dotyczących kształcenia – z powodów finansowych nie mógł on bowiem zdecydować się na podjęcie studiów wyższych, zaś konieczność przejęcia dodatkowych obowiązków domowych oraz sprawowania opieki nad matką i młodszym bratem, ukształtowała w nim niewspółmierną do wieku postawę nadmiernej odpowiedzialności i troski, a ponadto postawę rezygnacji z aktywności i zainteresowań i aktywności właściwych dla okresu wczesnej dorosłości.

Aktualnie W. P. ujawnia trudności w kontaktach społecznych i komunikacji interpersonalnej, zawężenie zakresu motywacji wyłącznie do motywacji zarobkowej, obniżenie poziomu aspiracji oraz ograniczenie planów życiowych. Obecnie nie ujawnia objawów zaburzeń psychicznych, ani zachowań czy stanów dezadaptacyjnych (opinia biegłej sądowej z zakresu psychologii J. K. (1) dot. W. P. k. 231 – 233, opinia uzupełniająca k. 493 – 496).

Powódkę K. K. łączyła z ojcem silna więź psychiczna o charakterze zależności emocjonalno – uczuciowej, która była podtrzymywana w sposób systematyczny także w jej dorosłym życiu. Doświadczenie jego śmierci wywołało u niej kryzys psychiczny, a nie jedynie naturalny i fizjologiczny stan. Powódka nie korzystała ze specjalistycznej pomocy w zakresie zdrowia psychicznego. Cierpiała na trudności adaptacyjne, które przejawiały się w postaci stanów depresyjnie obniżonego nastroju oraz uogólnionego poczucia krzywdy i żalu po stracie najbliższej osoby (opinia biegłej sądowej z zakresu psychologii J. K. (1) dot. powódki K. K. k. 237 – 239, opinia uzupełniająca k. 493 – 496).

W dacie śmierci ojca powódka M. J. była w ciąży. Śmierć ojca wywołała u niej zaburzenie równowagi emocjonalnej oraz spowodowała wystąpienie kryzysu psychicznego, który trwał przez okres około jednego roku. W tym czasie powódka cierpiała na trudności przystosowawcze do nowej sytuacji rodzinnej, które przejawiały się w postaci stanów depresyjnych, przygnębienia oraz silnego poczucia krzywdy i żalu po stracie bliskiej osoby. Powódka nie stosowała leczenia farmakologicznego ani terapii psychologicznej, zaś w przebiegu procesu żałoby korzystała z rodzinnego systemu wsparcia emocjonalnego. Obecnie nie przejawia ona objawów zaburzeń psychicznych, trudności w zakresie funkcjonowania osobowości, trudności emocjonalnych ani zachowań dezadaptacyjnych, które wpływałyby dezorganizująco na jej funkcjonowanie w życiu codziennym i pełnienie ról społecznych (opinia biegłej sądowej z zakresu psychologii J. K. (1) dot. M. J. k. 243 – 245, opinia uzupełniająca k. 493 – 496).

Powodowie, reprezentowani przez profesjonalnego pełnomocnika, dokonali zgłoszenia szkody pozwanemu w piśmie z dnia 6 listopada 2015 roku, doręczonym w dniu 16 listopada 2015 roku, domagając się zapłaty zadośćuczynienia w kwotach po 160 000,00 zł na rzecz B. P. (1) i B. P. (2) oraz po 140 000,00 zł na rzecz K. K., M. J. i W. P., wraz z ustawowymi odsetkami za zwłokę w wykonaniu zobowiązania liczonymi od dnia następującego po upływie terminu do likwidacji szkody.

Po przeprowadzeniu postępowania likwidacyjnego, decyzją z dnia 7 stycznia 2016 roku pozwany przyznał na rzecz każdego z powodów zadośćuczynienie w wysokości po 25 000,00 zł (zgłoszenie szkody k. 22 – 26, potwierdzenie odbioru k. 27, decyzja z dnia 7 stycznia 2016 roku k. 28).

Opisany stan faktyczny Sąd ustalił w oparciu o przywołane dowody, zgromadzone w aktach sprawy.

Zasada odpowiedzialności pozwanego nie była kwestionowana.

Sąd Okręgowy uwzględnił roszczenia powodów o zasądzenie zadośćuczynienia za doznana krzywdę wskutek śmierci osoby bliskiej do wysokości wskazanych w wyroku. Na etapie postępowania apelacyjnego powodowie kwestionują oddalenie przez Sąd części roszczeń o zadośćuczynienie oraz roszczenia odszkodowawcze B. i B. P. (2) z tytułu rażącego pogorszenia ich sytuacji życiowej.

W zakresie objętym zaskarżeniem Sąd Okręgowy wskazał, że roszczenia powodów o zadośćuczynienia mają swoje uzasadnienie w treści art. 446 § 4 k.c. Wskazał również, powołując się na orzecznictwo i doktrynę, że na ustalenie wysokości zadośćuczynienia za doznana krzywdę wpływa rozmiar krzywdy związanej ze śmiercią osoby bliskiej, dramatyzm doznań z tym związanych, poczucie osamotnienia i pustki, wstrząs psychiczny, wystąpienie zaburzeń będących skutkiem odejścia osoby bliskiej (nerwicy, depresji), stopień w jakim pokrzywdzony potrafił się znaleźć w nowej rzeczywistości (por. uzasadnienie wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 8 sierpnia 2012 roku, sygn. I ACa 330/12).

Sąd Okręgowy ustalił wysokość należnego powodom zadośćuczynienia na kwoty :

- 80 000,00 zł na rzecz powodów B. P. (1) i B. P. (2) oraz

- 60 000,00 zł na rzecz powodów: M. J., W. P. i K. K..

Mając na uwadze dotychczas wypłacone na rzecz powodów w toku postępowania likwidacyjnego kwoty zadośćuczynienia w wysokości po

25 000 zł, Sąd ostatecznie zasądził na rzecz powódki B. P. (1) i B. P. (2) kwoty w wysokości po 55 000,00 zł, zaś na rzecz pozostałych powodów – M. J., W. P. i K. K. – kwoty w wysokości po 35 000,00 zł i oddalił dalej idące roszczenia powodów z tego tytułu uznając je za bezzasadne i wygórowane (punkty I, II, III, IV, V i VI wyroku).

Sąd wskazał, że powodów niewątpliwie łączyły niezwykle bliskie i pozytywne relacje ze zmarłym K. P. (1). Jego śmierć doprowadziła do zerwania łączących ich więzi i utraty istotnego wsparcia we wszelkich aspektach życia, w tym wsparcia emocjonalnego, stanowiąc dla nich jednocześnie źródło ogromnych przeżyć i cierpień psychicznych, które w przypadku B. P. (1) i B. P. (2) łączyły się z koniecznością podjęcia psychiatrycznego leczenia farmakologicznego, zaś u pozostałych powodów objawiały się pod postacią zaburzeń adaptacyjnych – jak w przypadku W. P. oraz kryzysu psychicznego – jak w przypadku powódek M. J. i K. K..

Sąd miał jednak na uwadze, iż relacja powodów ze zmarłym K. P. (1), mimo oczywiście pozytywnego i zażyłego charakteru, nie wykraczała poza ramy standardowych, a zarazem naturalnych relacji, panujących pomiędzy najbliższymi członkami rodziny.

Sąd różnicując wysokość zadośćuczynienia przyznanego na rzecz B. P. (1) i B. P. (2) oraz pozostałych powodów wskazał, że charakter cierpień doznawanych przez ww. powodów był znacznie większy oraz, że w chwili obecnej powodowie W. P., M. J. i K. K. nie przejawiają większych trudności w codziennym funkcjonowaniu.

W. P. mimo okresowych trudności zdołał podjąć pracę, usamodzielnic się i wyprowadzić z domu rodzinnego, zaś powódki M. J. i K. K., które w dacie śmierci ojca nie mieszały już w domu rodzinnym i założyły własne rodziny, które już po śmierci ojca uległy powiększeniu.

Na podstawie art. 481 § 1 i 2 k.c. Sąd zasądził odsetki ustawowe od zasądzonych na rzecz powodów w punktach I, II, III, IV i V roszczeń, uwzględniając określone żądanie pozwu w tym zakresie. Stosownie do art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 roku o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. z 2003 r., Nr 124, poz. 1152 ze zm.) zakład ubezpieczeń wypłaca odszkodowanie w terminie 30 dni licząc od dnia złożenia przez poszkodowanego lub uprawnionego zawiadomienia o szkodzie.

W postępowaniu likwidacyjnym powodowie dokonali zgłoszenia szkody pozwanemu w piśmie z dnia 6 listopada 2015 roku, doręczonym mu w dniu 16 listopada 2015 roku, domagając się zapłaty zadośćuczynienia w kwotach po 160 000,00 zł – na rzecz B. P. (1) i B. P. (2) oraz po 140 000,00 zł – na rzecz K. K., M. J. i W. P. wraz z ustawowymi odsetkami za zwłokę w wykonaniu zobowiązania liczonymi od dnia następującego po upływie terminu do likwidacji szkody. Wskazany wyżej, trzydziestodniowy termin upłynął zatem w dniu 15 grudnia 2016 roku, natomiast pozwany zajął ostateczne stanowisko odnośnie roszczeń powodów dopiero w dniu 7 stycznia 2016 roku. Dlatego też, mając na uwadze powyższe rozważania oraz żądania powodów zgłoszone w pozwie, za uzasadnione w realiach niniejszej sprawy należało uznać zasądzenie ustawowych odsetek oraz ustawowych odsetek za opóźnienie od zasądzonych na rzecz każdego z powodów roszczeń – zgodnie z żądaniem pozwu – od dnia 17 grudnia 2015 roku – do dnia zapłaty (punkty I, II, III, IV i V wyroku).

Sąd nie uwzględnił roszczeń odszkodowawczych powodów B. P. (1), B. P. (2) i W. P. dochodzonych na podstawie art. 446 § 3 k.c. W tym zakresie powództwo oddalił (pkt VI wyroku). Zgodnie z tym przepisem sąd może przyznać najbliższym członkom rodziny zmarłego stosowne odszkodowanie, jeżeli wskutek jego śmierci nastąpiło znaczne pogorszenie ich sytuacji życiowej. Odszkodowanie to obejmuje szkody majątkowe, które wyrażają się ogólnym, znacznym pogorszeniem warunków życiowych, w jakich znaleźli się najbliżsi członkowie rodziny zmarłego i oznacza nie tylko uszczerbek w aktualnej sytuacji materialnej, ale odnosi się również do możliwości pogorszenia się warunków życiowych i ograniczenia planów życiowych bliskich zmarłego, w przyszłości.

Sąd wskazał, że roszczenie odszkodowawcze dochodzone na tej podstawie nie rekompensuje cierpień związanych ze śmiercią osoby najbliższej, ale szkodę będącą następstwem „znacznego pogorszenia sytuacji życiowej” i jest zależne od rozmiarów ujemnych następstw natury majątkowej, wywołanych przez śmierć osoby najbliższej (vide uchwała

składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 października 1970 roku, III PZP 22/70 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 1977 roku, IV CR 419/77). Ma zatem wymiar materialny, którego jednak nie można sprowadzać jedynie do prostego rachunku zmniejszenia dochodów lub zwiększenia wydatków najbliższych członków rodziny zmarłego. Szkody majątkowe prowadzące do znacznego pogorszenia bieżącej lub przyszłej sytuacji życiowej osoby najbliższej zmarłemu są bowiem najczęściej w ogóle nieuchwytnie lub, co najmniej, trudne do obliczenia (vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 lutego 2004 roku, V CK 269/03, LEX nr 238971). Obejmują one zarówno wszelkie niekorzystne zmiany bezpośrednio w sytuacji materialnej najbliższych członków rodziny zmarłego, jak też zmiany w sferze dóbr niematerialnych, które jednak rzutują na ich sytuację materialną. Sam ból, poczucie osamotnienia, krzywdy i zawiedzionych nadziei po śmierci osoby bliskiej nie stanowią ścisłej podstawy do żądania odszkodowania. Jeżeli jednak te negatywne emocje wywołały chorobę, osłabienie aktywności życiowej i motywacji do przezwyciężenia trudności dnia codziennego, to bez szczegółowego dociekania konkretnych zdarzeń lub stopnia ich prawdopodobieństwa, należy, na zasadzie domniemania faktycznego – art. 231 kpc, przyjąć, że pogorszyły one dotychczasową sytuację życiową osoby z najbliższego kręgu rodziny zmarłego (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2004 roku, IV CK 445/03, M. Prawn. 2006/6/315, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 lipca 1974 roku, I CR 361/74, OSP 1975/9/204).

Pogorszenie się sytuacji musi być obiektywnym i przyczynowo uzasadnionym wynikiem śmierci osoby najbliższej, a nie wynikać tylko z subiektywnych reakcji członków rodziny i ich życiowych konsekwencji (vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 1980 roku, IV CR 412/80, LEX nr 8277).

Odszkodowanie należne na podstawie art. 446 § 3 k.c. nie jest odszkodowaniem „pełnym” w rozumieniu art. 361 § 2 k.c., lecz „stosownym”, tj. takim, które ułatwi przystosowanie się uprawnionemu do zmienionej sytuacji życiowej. Dyspozycja tego przepisu nie obejmuje zatem obowiązku wyrównania wszystkich szkód ustalonych detalicznie, pozostających w związku przyczynowym ze śmiercią członka bliskiej rodziny, gdyż ze swej natury jest to kompensata o charakterze ryczałtowym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2008 roku w sprawie II CSK 143/08, z dnia 16 kwietnia 2008 roku w sprawie V CSK 544/07, z dnia 24 października 2007 roku w sprawie IV CSK 194/07, z dnia 14 marca 2007 roku w sprawie I CSK 465/06, a w szczególności z dnia 24 września 2010 roku w sprawie IV CSK 79/10).

W ocenie Sądu Okręgowego w konsekwencji śmierci K. P. (1) doszło do istotnej zmiany i reorganizacji sytuacji życiowej powodów B. P. (1), B. P. (2) i W. P., jednakże nie uległa ona znacznemu pogorszeniu.

Powodowie nie podjęli bowiem de facto żadnej inicjatywy dowodowej w celu wykazania w jakim zakresie pogorszeniu uległa ich sytuacja materialna, poza ograniczeniem się do lakonicznego stwierdzenia, iż powód B. P. (2) utracił wsparcie finansowe ojca co najmniej do dnia usamodzielnienia się.

Co prawda powódka B. P. (1) wskazywała w swoich zeznaniach na wysokość zarobków zmarłego męża, jednak brak jakichkolwiek innych dowodów, przykładowo w postaci umowy o pracę, nie pozwala na weryfikację prawdziwości jej twierdzeń w tym zakresie.

Sąd nie uznał za uzasadniony argumentu, że w konsekwencji śmierci ojca na powoda W. P. spadł obowiązek obrobienia 1,5 ha gospodarstwa rolnego, co miało by stanowić o pogorszeniu jego sytuacji życiowej.

W ocenie Sądu Okręgowego za znaczne pogorszenie sytuacji życiowej powoda W. P. w żadnym wypadku nie może jednak zostać uznana okoliczność konieczności świadczenia pomocy na rzecz chorej matki i brata, którą należy uznać za jego naturalny obowiązek jako syna i brata, wynikający zarówno z charakteru łączących ich relacji, jak i faktu, iż do czerwca 2019 roku prowadzili oni wspólne gospodarstwo domowe.

Powód W. P. zdołał ostatecznie podjąć pracę zarobkową i usamodzielnić się.

W ocenie Sądu Okręgowego wskutek śmierci K. P. (1) nie doszło również do znacznego pogorszenia sytuacji życiowej B. i B. P. (4). Powodowie z powodzeniem mogą liczyć na pomoc i wsparcie ze strony pozostałych członków rodziny. Ustalone przez Sąd okoliczności dotyczące aktywności życiowej zmarłego nie uzasadniają zasadności, jak i wysokości dochodzonych przez nich roszczeń odszkodowawczych na podstawie art. 446 § 3 k.c.

Sąd wskazał ponadto, że uszczerbek majątkowy w tym zakresie został częściowo zrekompensowany w drodze zasądzonych na ich rzecz w postępowaniu karnym nawiązek w wysokości 15 000,00 zł, zaś utrata wsparcia męża i ojca w wymiarze emocjonalnym stała się jedną z podstaw ustalenia wymiaru należnego im zadośćuczynienia.

Rozstrzygnięcie o kosztach procesu w punktach VII, VIII, IX, X i XI wyroku oparto na dyspozycji art. 100 k.p.c. Z łącznej kwoty 690 000,00 zł stanowiącej wartość przedmiotu sporu, na rzecz powodów zasądzona została kwota w łącznej wysokości 215 000,00 zł, stanowiąca 31% wskazanej wyżej wartości. Powodowie B. P. (1) i B. P. (2) utrzymali się ze swoim żądaniem w 34% (55 000,00 zł ze 160 000,00 zł), W. P. w 25% (35 000,00 zł ze 140 000,00 zł), natomiast powódki M. J. i K. K. – w 30% (35 000,00 zł ze 115 000,00 zł).

Pełnomocnik powodów wniósł o zasądzenie na rzecz każdego z nich kosztów zastępstwa procesowego, mimo że wszystkich powodów reprezentował ten sam pełnomocnik.

Sąd Okręgowy uwzględnił żądanie w tym zakresie na podstawie art. 98 § 1 i 3 kpc (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 20 kwietnia 2011 roku, sygn. I ACa 104/11, wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 8 stycznia 2013 roku, sygn. I ACa 565/12).

Pozwany poniósł koszty procesu w wysokości: 14 400,00 zł tytułem wynagrodzenia pełnomocnika – radcy prawnego – ustalonego zgodnie z § 2 pkt 7 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. 2015.1804.) oraz 17 zł tytułem opłaty skarbowej od pełnomocnictwa – łącznie 14 417,00 zł, czyli po 2 883,40 zł w stosunku do każdego z powodów.

Powódka B. P. (1) i B. P. (2) ponieśli wydatki w postaci: opłaty od pozwu w wysokości po 8 000,00 zł, opłaty skarbowej od pełnomocnictwa w wysokości po 17,00 zł oraz wynagrodzenia pełnomocnika – radcy prawnego w wysokości po 7 200,00 zł (łącznie po: 15 217,00 zł). Celowe koszty stron w odniesieniu do każdego z powodów wyniosły łącznie 18 100,40 zł. Zgodnie z podaną powyżej zasadą każdego z ww. powodów powinny obciążać koszty w wysokości po 11 946,26 zł (18 100,40 zł x 66%) zaś pozwanego – 6 154,14 zł (18 100,40 zł x 34%). Skoro jednak każdy z powodów poniósł koszty procesu w wysokości po 15 217,00 zł, należy im się zwrot kwot w wysokości po 3 270,74 zł, które Sąd zasądził na ich rzecz od pozwanego w punktach VII i VIII wyroku.

Powódki M. J. i K. K. poniosły wydatki w postaci: opłaty od pozwu w wysokości po 5 750,00 zł, opłaty skarbowej od pełnomocnictwa w wysokości po 17,00 zł oraz wynagrodzenia pełnomocnika – radcy prawnego w wysokości po 7 200,00 zł (łącznie po 12 967,00 zł). Celowe koszty stron w odniesieniu do każdej z powódek wyniosły łącznie 15 850,40 zł. Zgodnie z podaną powyżej zasadą każdą z ww. powódek powinny obciążać koszty w wysokości po 11 095,28 zł (15 850,40 zł x 70%) zaś pozwanego – 4 755,12 zł (15 850,40 zł x 30%). Skoro jednak każda z powódek poniosła koszty procesu w wysokości po 12 967,00 zł, należy im się zwrot kwot w wysokości po 1 871,72 zł, które Sąd zasądził na ich rzecz od pozwanego w punktach IX i XI wyroku.

Powód W. P. poniósł wydatki w postaci: opłaty od pozwu w wysokości 7 000,00 zł, opłaty skarbowej od pełnomocnictwa w wysokości 17,00 zł oraz wynagrodzenia pełnomocnika – radcy prawnego w wysokości 7 200,00 zł (łącznie: 14 217 zł). Celowe koszty stron wyniosły łącznie 17 100,40 zł. Zgodnie z podaną zasadą powoda W. P. powinny obciążać koszty w wysokości 12 825,30 zł (17 100,40 zł x 75%), zaś pozwanego – 4 275,10 zł (17 100,40 zł x 25%). Skoro jednak powód faktycznie poniósł koszty procesu w wysokości 14 217,00 zł, należy mu się zwrot kwoty 1 391,70 zł, którą Sąd zasądził na jego rzecz od pozwanego w punkcie X wyroku.

W toku procesu Skarb Państwa tymczasowo skredytował część kosztów procesu w łącznej wysokości 5 245,67 zł (wynagrodzenie biegłej sądowej

J. K. w łącznej wysokości 3 912,00 zł, postanowienia k. 250, 445, 499; wynagrodzenie biegłej sądowej T. T. w kwocie 421,07 zł, postanowienie k. 374; wynagrodzenie biegłej sądowej E. K. w łącznej wysokości 912,60 zł, postanowienia k. 411, 570). Biorąc pod uwagę wynik procesu, na podstawie art. 113 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych Sąd w punkcie XII wyroku nakazał ściągnąć na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Lublinie tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych: od pozwanego (...) Towarzystwa (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. kwotę 1 626,16 zł (5 245,67 zł x 31%), zaś w pozostałym zakresie – od każdego z powodów z zasądzonych na ich rzecz w punktach I – V wyroku roszezeń – kwoty w wysokości po 723,90 zł (5 245,67 zł x 69% /5).

Pozwany wnosił o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów procesu za drugą instancję.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje.

Apelacja jest w znacznej części uzasadniona. Wprawdzie zarzuty naruszenia prawa procesowego podniesione w apelacji dotyczące naruszenia art. 233 § 1 kpc nie są uzasadnione, jednakże ocena materialnoprawna roszezeń powodów – w zakresie objętym zaskarżeniem – uzasadnia zarzuty naruszenia prawa materialnego, a mianowicie art. 446 § 3 i § 4 kc.

Ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd Okręgowy są wyczerpujące i prawidłowe. Sąd Apelacyjny podziela je w całości i przyjmuje za podstawę orzekania w sprawie niniejszej. Natomiast podnoszone w apelacji takie okoliczności jak charakter więzi łączących powodów ze zmarłym K. P. (1), jak również spełnienia przesłanki „znacznego pogorszenia sytuacji życiowej” B. P. (3) i B. P. (4) wskutek śmierci K. P. (2), nie kwestionują dokonanych przez Sąd Okręgowy ustaleń faktycznych, gdyż nie dotyczą faktów. Zarzuty te kwestionują prawidłowość orzeczenia Sądu w zaskarżonym zakresie w świetle prawa materialnego – art. 446 § 3 i § 4 kc.

Z tak podniesionymi zarzutami należy się zgodzić. W ocenie Sądu Apelacyjnego przyjęte przez Sąd Okręgowy pełne kwoty zadośćuczynienia pieniężnego należnego powodom na podstawie art. 446 § 4 kc są rażąco zaniżone. Sąd Okręgowy ustalił te kwoty w wysokości po 80 000 zł na rzecz żony zmarłego B. P. (1) i na rzecz małoletniego syna B. P. (2) oraz po 60 000 zł na rzecz pozostałych powodów.

Ustalone przez Sąd całkowite kwoty zadośćuczynień odbiegają w sposób rażący od kwot przyznawanych w podobnych przypadkach małżonkowi zmarłego i małoletnim, uczącym się dzieciom zmarłego oraz dzieciom dorosłym zmarłego pozostającym w bliskich relacjach z ojcem.

Z ustaleń faktycznych Sądu wynika, że więzi te były bardzo bliskie. K. P. (1) stanowił rzeczywiste oparcie dla swojej żony, uczących się synów i dorosłych córek, które mimo że założyły swoje rodziny, mieszkały w niedalekiej odległości od domu rodzinnego, utrzymywały stały kontakt ze swoją rodziną macierzystą i odczuwały materialną i emocjonalną opiekę ojca.

Krzywda spowodowana śmiercią K. P. (2) była najbardziej odczuwana przez żonę, z którą zmarły tworzył silny związek, stworzył rodzinny dom dla wszystkich dzieci i którą obejmował szczególną opieką z uwagi na ujawnioną w 2012r. chorobę nowotworową.

Sąd Okręgowy zasadnie wskazał na potrzebę zróżnicowania wielkości przyznawanych zadośćuczynień z uwagi na niejednakową sytuację opiekuńczo-wychowawczą dzieci zmarłego. Krzywda odczuwana przez małoletniego B. P. (4) była szczególnie bolesna ze względu na wiek chłopca i fakt osierocenia go w bardzo młodym wieku, w okresie kształcenia, w okresie bezpośrednio poprzedzającym dojrzewanie powoda, a więc w czasie gdy opieka i troska ojca, której za jego życia doznawał, była szczególnie potrzebna, jako element ekonomicznego i emocjonalnego bezpieczeństwa dziecka, co ma niewątpliwie wpływ na całe życie małoletniego powoda.

Również wysokość zadośćuczynienia ustalonego na rzecz W. P. jest nieadekwatna do wielkości krzywdy przez niego poniesionej.

Z ustaleń Sądu wynika, że do wypadku i śmierci K. P. (2) doszło gdy W. P. rozpoczynał naukę w IV klasie technikum, a zatem w bardzo ważnym momencie swojego życia. Niewątpliwie śmierć ojca i jej konsekwencje polegające na konieczności przejęcia opieki nad chorą matką i małoletnim bratem oraz znaczącą częścią obowiązków wykonywanych wcześniej przez ojca, stanowią dodatkowy element krzywdy doznanej przez powoda, która miała realny wpływ na jego dalsze kształcenie i realizację zawodową.

Mając na uwadze, że pomiędzy powodami a zmarłym istniały realnie bliskie więzi rodzinne, wskazane wyżej okoliczności stanowiące szczególne okoliczności niniejszej sprawy, wydają się być pominięte przez Sąd Okręgowy przy ustalaniu należnych powodom kwot zadośćuczynienia pieniężnego.

W ocenie Sądu Apelacyjnego adekwatną w stosunku do doznanej przez żonę B. P. (1) i małoletniego syna B. P. (2) krzywdy,

są w świetle wszystkich okoliczności faktycznych, kwoty po 150 000zł.

W stosunku do krzywdy doznanej przez uczącego się wówczas i mieszkającego z rodzicami syna W. P. jest kwota 120 000zł. Natomiast w stosunku do krzywdy odczuwanej przez dorosłe samodzielne córki, które założyły własne rodziny, ale pozostawały z ojcem w bliskich relacjach, są kwoty po 80 000zł.

Ustalone w takiej wysokości kwoty zadośćuczynienia pieniężnego Sąd Apelacyjny pomniejszył o wypłacone powodom w postępowaniu likwidacyjnym kwoty po 25 000zł i na podstawie art. 386 § 1 kpc w zw. z art. 446 § 3 kc zmienił częściowo zaskarżony wyrok przez podwyższenie zasądzonych na rzecz powodów kwoty zadośćuczynień do 125 000zł na rzecz B. P. (1) i B. P. (2); do 95 000zł na rzecz W. P. i do 55 000zł na rzecz K. K. i M. J.. Ponieważ zmiana dotyczy wyłącznie wysokości kwot zadośćuczynienia, odsetki za opóźnienie należą się wszystkim powodom od kwot ustalonych przez Sąd Apelacyjny, od dnia wskazanego w wyroku Sądu Okręgowego.

Uzasadniona jest również apelacja powodów B. P. (1) i B. P. (2) w części kwestionującej oddalenie ich roszczeń o zasądzenie odszkodowania na podstawie art. 446 § 3 kc za szkodę powstałą wskutek znacznego pogorszenia sytuacji życiowej powodów, w następstwie śmierci męża i ojca.

Ustalone przez Sąd Okręgowy okoliczności faktyczne w sposób niewątpliwy pozwalają uznać, że K. P. (1) mieszkając wspólnie z żoną i małoletnim synem, opiekując się nimi, świadczył na ich rzecz, wykonując szereg codziennych czynności wynikających z faktu opieki nad żoną i dzieckiem, które miały konkretny wymiar ekonomiczny, a których powodowie zostali pozbawieni wskutek śmierci męża i ojca. Niewątpliwie też nagła śmierć K. P. (1), w sposób znaczący wpłynęła na osłabienie aktywności życiowej żony zmarłego, co wynika wprost z opinii biegłych przytoczonych przez Sąd Okręgowy.

Jak wynika z przytoczonych przez Sąd Okręgowy judykatów, roszczenie odszkodowawcze z art. 446 § 3 kc wprawdzie ma wymiar ekonomiczny, ale jednocześnie, ze względu na charakter i okoliczności świadczeń dokonywanych przez zmarłego na rzecz uprawnionych, jest niepoliczalne, gdyż szkody te są najczęściej w ogóle nieuchwytnie lub, co najmniej, trudne do obliczenia. Z tego względu dowodzenie szkody z tego tytułu jest szczególnie utrudnione, co zwalnia poszkodowanych z obowiązku precyzyjnego dowodzenia wielkości szkody z tego tytułu. Jak wynika z cytowanych przez Sąd Okręgowy orzeczeń, odszkodowanie na podstawie art. 446 § 3 kc stanowi kompensatę szkody o charakterze ryczałtowym, co z kolei pozwala dowodzić fakt znacznego pogorszenia sytuacji życiowej uprawnionych w drodze domniemań faktycznych w oparciu o art. 231 kpc.

Z tych względów za uzasadnione co do zasady uznać należy roszczenie B. P. (1) i B. P. (2) o zasądzenie na ich rzecz odszkodowań na podstawie art. 446 § 3 kc.

W ocenie Sądu Apelacyjnego roszczenia powodów z tego tytułu uzasadnione są w obydwu przypadkach do kwoty 25 000zł. Co do zasady słuszne jest stanowisko Sądu Okręgowego, że kwoty te winny być pomniejszone o kwotę

nawiązki orzeczonej w wyroku Sądu Rejonowego Lublin – Wschód w Lublinie z siedzibą w Świdniku z dnia 27 kwietnia 2017 roku, sygn. akt II K 444/16, która wyniosła 15 000zł. Zgodnie z art. 46 § 1 i 2 kk Sąd karny orzeka nawiązkę jeżeli orzeczenie o obowiązku naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem w całości lub w części jest znacznie utrudnione. W szczególności orzeka nawiązkę na rzecz osoby najbliższej, której sytuacja życiowa wskutek śmierci pokrzywdzonego uległa znacznemu pogorszeniu. Orzeczona nawiązka zatem kompensuje przedmiotową tę sama szkodę o której mowa w art. 446 § 3 kc.

Niemniej jednak w ocenie Sądu Apelacyjnego tylko wówczas byłaby podstawa do zmniejszenia kwoty odszkodowania na podstawie art. 446 § 3 kc gdyby nawiązki zostały zapłacone powodowi przez sprawcę szkody. Wówczas dopiero, po dokonaniu zapłaty nastąpiłoby realne naprawienie szkody. Tymczasem jak wynika z wyjaśnień powodów złożonych na rozprawie apelacyjnej sprawca wypadku wypłacił powodowi jedynie po 500zł, a prowadzona przeciwko niemu egzekucja była bezskuteczna.

Z tych względów Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok w pkt VI zasądając na rzecz B. P. (1) i B. P. (2) stosowne odszkodowania na podstawie art. 446 § 3 kc w wysokości 25 000zł. Kwoty te zasądził z odsetkami za opóźnienie od dnia 9 sierpnia 2019 roku. Roszczenia z tego tytułu powodowie zgłosili dopiero w piśmie procesowym z dnia 5 lipca 2019 roku, które doręczone zostało pozwanemu w dniu 8 lipca 2019 roku. Z tego względu na podstawie art. 481 § 1 kc i art. 14 ust. 1 o ub ob. Sąd zasądził odsetki za opóźnienie po upływie 30 dniowego terminu do naprawienia szkody przez ubezpieczyciela z tego tytułu, tj. od 9 sierpnia 2019r.

Konsekwencją zmiany w części dotyczącej rozstrzygnięcia o zadośćuczynieniu i odszkodowaniu była zmiana rozstrzygnięć o kosztach procesu przed Sądem pierwszej instancji.

Mając na uwadze, że powodowie ulegli tylko co do nieznaczącej części swego żądania oraz mając na uwadze, że określenie należnej powodowi sumy zadośćuczynienia i odszkodowania zależało od oceny sądu, Sąd w całości obciążył pozwanego kosztami procesu przed Sądem pierwszej instancji – art. 100 zd. 2 kpc.

Z tego tytułu Sąd Apelacyjny w miejsce rozstrzygnięć zawartych w pkt VII do XI, w punkcie VII zasądził od pozwanego na rzecz każdego z powodów koszty procesu, na które złożyły się koszty zastępstwa prawnego powiększone o opłatę od udzielonego pełnomocnictwa oraz uiszczoną przez powodów opłatę sądową, którą Sąd naliczył od wysokości uwzględnionego na rzecz każdego z powodów roszczenia.

W konsekwencji obciążenia pozwanego kosztami procesu w całości Sąd Apelacyjny obciążył pozwanego kosztami sądowymi tymczasowo wyłożonymi przez Skarb Państwa na podstawie art. 113 ust. 1 uksc i na podstawie art. 386 § 1 kpc punkt XII wyroku oznaczył jako punkt VIII i nakazał pobrać od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa 5 245,67zł.

Na podstawie art. 385 kpc Sąd oddalił apelację powodów w pozostałej części jako bezzasadną.

Sąd Apelacyjny nie uwzględnił żądania powodów zasądzenia zwrotu kosztów procesu za I i II instancję wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się orzeczenia. Zgonie z brzmieniem art. 98 § 1¹ k.p.c., od kwoty zasądzonej tytułem zwrotu kosztów procesu należą się odsetki, w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego, za czas od dnia uprawomocnienia się orzeczenia, którym je zasądzone, do dnia zapłaty. Jeżeli orzeczenie to jest prawomocne z chwilą wydania, odsetki należą się za czas po upływie tygodnia od dnia jego ogłoszenia do dnia zapłaty, a jeżeli orzeczenie takie podlega doręczeniu z urzędu – za czas po upływie tygodnia od dnia jego doręczenia zobowiązanemu do dnia zapłaty (§ 1¹). Sąd Apelacyjny podziela stanowisko doktryny, zgodnie z którym odsetki, o których mowa w komentowanym przepisie, należą się stronie z mocy samego prawa i nie wymagają zasądzenia przez sąd, może naliczyć je komornik. Za takim rozumieniem przepisu przemawia zarówno ściśle określenie wysokości i terminu płatności odsetek, jak i odmienne sformułowanie użyte w § 1¹ i § 1² powołanego przepisu.

Ponieważ apelacja powodów została uwzględniona w znacznej części Sąd Apelacyjny na podstawie art. 108 § 1 kpc i 98 § 1 i 3 kpc zasądził od pozwanego na rzecz powodów: B. P. (1) i B. P. (2) po 8050 złotych na rzecz każdego z nich, M. J. i K. K. po 3700 złotych na rzecz każdej z nich oraz W. P. 7050 złotych tytułem kosztów procesu przed Sądem Apelacyjnym.

Na koszty zasądzone złożyły się koszty zastępstwa prawnego w wysokości wskazanej w Rozporządzenie MS w sprawie opłat za czynności adwokackie naliczone od kwoty w jakiej apelacja została uwzględniona w stosunku do każdego z powodów oraz uiszczona przez powodów opłata od uwzględnionej części apelacji. Na tej podstawie Sąd Apelacyjny zasądził od pozwanego na rzecz B. P. (1) i B. P. (2) po 8050zł , M. J. i K. K. po 3 700zł i W. P. 7050zł.